

หนังสือเรียน
รายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

ผู้เรียบเรียง

ดร.นิพัทธ์ กาญจนะหุต

ผู้ตรวจ

ดร.สยา ทันตะเวช

อาจารย์ชัยนันท์ วันอินทร์

อาจารย์วรรณะ ตันเจริญผล

อาจารย์วีระกิจ สุวรรณพิทักษ์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชาวัฒน์ภัก เหล่าวานิช

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ได้จัดทำตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับวงดนตรีไทย เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี การสร้างสรรค์และประยุกต์งานดนตรี เทคนิคและการประเมิงานดนตรีไทย ดนตรีพื้นบ้าน ศิลปินพื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้านกับสังคมไทย

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สอนและผู้เรียน หนังสือเรียนเล่มนี้จึงได้จัดทำเนื้อหาที่ทันสมัย มีกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) นอกจากนี้ยังสอดแทรกข้อมูลเกี่ยวกับจุดประกายความคิด ทักษะชีวิตและอาชีพ คำศัพท์น่ารู้ เพิ่มเติมเสริมความรู้ ปลอดภัยไว้ก่อน โครงการสื่อนวัตกรรม และผังสรุปสาระสำคัญสู่การสร้างความรู้

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้ จะช่วยพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ

คณะผู้จัดทำ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

๑๒๕๖/๙ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย), ๐-๒๒๔๑-๘๙๙๙

แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖

website : www.iadth.com

สงวนลิขสิทธิ์

บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด

พ.ศ. ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-05-5079-1

สารบัญ

ผังสาระการเรียนรู้ดนตรี

หน้า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

วงดนตรีไทย

๗

- ประเภทและการจัดวงดนตรีไทย

๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี

๒๓

- เครื่องหมายกำหนดอัตราจังหวะ

๒๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

สร้างสรรค์และประยุกต์งานดนตรี

๓๒

- ปัจจัยในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีในแต่ละวัฒนธรรม
- การนำดนตรีไปประยุกต์ใช้ในงานอื่น ๆ

๓๓

๓๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

เทคนิคและการประเมิงานดนตรีไทย

หน้า

๔๔

- เทคนิคและการถ่ายทอดอารมณ์เพลงด้วยการขับร้อง บรรเลงเครื่องดนตรีเดี่ยวและรวมวง
- เกณฑ์ในการประเมินผลงานดนตรี

๔๕

๔๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

ดนตรีพื้นบ้าน

๔๘

- ลักษณะเด่นของดนตรีในแต่ละวัฒนธรรม

๔๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

ศิลปพื้นบ้าน

๗๑

- ประวัติศิลปพื้นบ้าน

๗๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗

ดนตรีพื้นบ้านกับสังคมไทย

๘๖

- บทบาทดนตรีพื้นบ้านในการสะท้อนสังคม
- แนวทางและวิธีการในการส่งเสริมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้าน

๘๗

๙๐

บรรณานุกรม

๙๖

สาระที่ ๒ ดนตรี

ผังสาระการเรียนรู้ดนตรี

ศ ๒.๑

๑. เปรียบเทียบรูปแบบของบทเพลงและวงดนตรีแต่ละประเภท	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ วงดนตรีไทย
๒. จำแนกประเภทและรูปแบบของวงดนตรีทั้งไทยและสากล	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ วงดนตรีไทย
๓. อธิบายเหตุผลที่คนต่างวัฒนธรรมสร้างสรรค์งานดนตรีแตกต่างกัน	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ วงดนตรีไทย หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ สร้างสรรค์และประยุกต์งานดนตรี หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ ดนตรีพื้นบ้าน
๔. อ่าน เขียน โน้ตดนตรีไทยและสากลในอัตราจังหวะต่าง ๆ	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี
๕. ร้องเพลง หรือเล่นดนตรีเดี่ยวและรวมวง โดยเน้นเทคนิคการแสดงออกและคุณภาพของการแสดง	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เทคนิคและการประชันงาน ดนตรีไทย
๖. สร้างเกณฑ์สำหรับประเมินคุณภาพการประพันธ์และการเล่นดนตรี ของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เทคนิคและการประชันงาน ดนตรีไทย
๗. เปรียบเทียบอารมณ์และความรู้สึกที่ได้รับจากงานดนตรีที่มาจากวัฒนธรรม ต่างกัน	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ สร้างสรรค์และประยุกต์งานดนตรี
๘. นำดนตรีไปประยุกต์ใช้ในงานอื่น ๆ	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ สร้างสรรค์และประยุกต์งานดนตรี

ศ ๒.๒

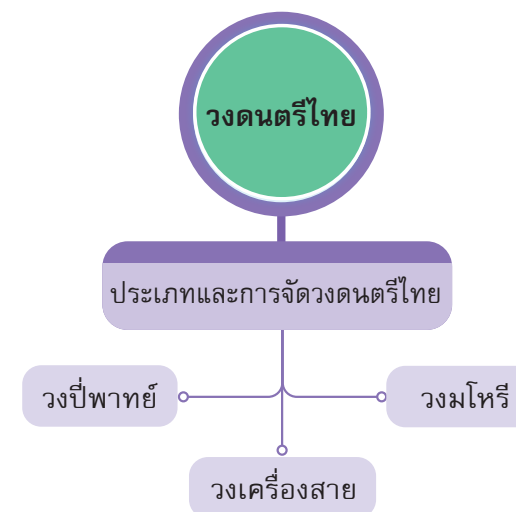
๑. วิเคราะห์รูปแบบของดนตรีไทยและดนตรีสากลในยุคสมัยต่าง ๆ	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ วงดนตรีไทย
๒. วิเคราะห์สถานะทางสังคมของนักดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ ศิลปินพื้นบ้าน
๓. เปรียบเทียบลักษณะเด่นของดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ ดนตรีพื้นบ้าน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ ศิลปินพื้นบ้าน
๔. อธิบายบทบาทของดนตรีในการสะท้อนแนวความคิดและค่านิยมที่เปลี่ยนไป ของคนในสังคม	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ ดนตรีพื้นบ้านกับสังคมไทย
๕. นำเสนอแนวทางในการส่งเสริมและอนุรักษ์ดนตรีในฐานะมรดกของชาติ	→	หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ ดนตรีพื้นบ้านกับสังคมไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

วงดนตรีไทย

ผังสาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ

วงดนตรีไทยแต่ละประเภทมีลักษณะการจัดวง การใช้เครื่องดนตรีที่แตกต่างกันไป เป็นสิ่งที่ใช้สร้างความบันเทิงใจให้กับคนไทย รวมถึงใช้ในพิธีต่าง ๆ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นมรดกของชาติที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

๑. เปรียบเทียบรูปแบบของบทเพลงและวงดนตรีแต่ละประเภท
(ศ ๒.๑ ม.๔-๖/๑)
๒. จำแนกประเภทและรูปแบบของวงดนตรีทั้งไทยและสากล
(ศ ๒.๑ ม.๔-๖/๒)
๓. วิเคราะห์รูปแบบของดนตรีไทยและดนตรีสากลในยุคสมัยต่าง ๆ
(ศ ๒.๒ ม.๔-๖/๑)

ตัวชี้วัดปลายทาง

๔. อธิบายเหตุผลที่คนต่างวัฒนธรรมสร้างสรรค์งานดนตรีแตกต่างกัน
(ศ ๒.๑ ม.๔-๖/๓)

วงดนตรีไทย

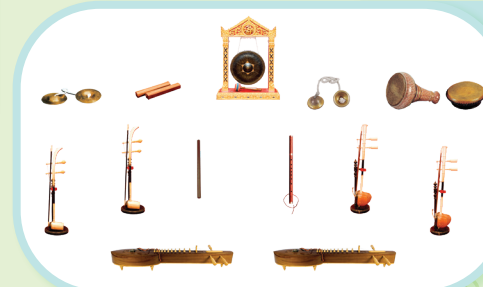
วงมโหรี

วงปี่พาทย์

วงเครื่องสาย

จุดประกายความคิด

โอกาสใดบ้างที่มีการบรรเลง
วงดนตรีไทยประกอบในงาน

วงดนตรีไทย

ประเภทและการจัดวงดนตรีไทย

วงดนตรีไทย เป็นสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย มีวิวัฒนาการรูปแบบของวงดนตรีมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน วงดนตรีไทยแต่ละวงจะมีลักษณะการบรรเลงที่แตกต่างกัน

วงดนตรีไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

วงปี่พาทย์

- วงปี่พาทย์ชาตรี
- วงปี่พาทย์เครื่องห้า
- วงปี่พาทย์เครื่องคู่
- วงปี่พาทย์ไม้นวม
- วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่
- วงปี่พาทย์นางหงส์
- วงปี่พาทย์มอญ
- วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์
- วงปี่พาทย์เสภา

วงเครื่องสาย

- วงเครื่องสายเครื่องเดี่ยว
- วงเครื่องสายเครื่องคู่
- วงเครื่องสายผสม
- วงเครื่องสายปี่ชวา

วงมโหรี

- วงมโหรีเครื่องสี่
- วงมโหรีเครื่องหก
- วงมโหรีเครื่องเดี่ยว
- วงมโหรีเครื่องคู่
- วงมโหรีเครื่องใหญ่

๑. วงปี่พาทย์

วงปี่พาทย์ เป็นวงดนตรีไทยประเภทหนึ่งประกอบด้วย เครื่องเป่า เครื่องตี และมีเครื่องกำกับจังหวะ วงปี่พาทย์นี้ในบางสมัยเรียกว่า “พินพาทย์” มีทั้งวงปี่พาทย์ไม้นวม และวงปี่พาทย์ไม้นวม

๑.๑ วงปี่พาทย์ชาตรี เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ทำหน้าที่หลักในการบรรเลงบทเพลง เครื่องเป่ามีหน้าที่ประสานบทเพลง

• เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ชาตรี

เป๋

กรับ

โตนชาตรี

ม้องคู่

จิ้ง

กลองชาตรี

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้ประกอบการแสดงหนังตะลุง และโนราชาตรี

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์ชาตรี บทเพลงประกอบการแสดงโนราชาตรี

๑.๒ วงปี่พาทย์เครื่องห้า

• เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์เครื่องห้า

เป๋ใน

ตะโพน

ม้องวงใหญ่

กลองทัด

จิ้ง

ระนาดเอก

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโขน ละคร หนังใหญ่ และใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ

บทเพลงที่บรรเลงในวงปี่พาทย์เครื่องห้า เป็นเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงโขน ละคร และใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีมากมายหลายเพลง เพลงหน้าพาทย์ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมของตัวละครในเรื่องหรือพิธีกรรมของเทพยดาที่มาร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เพลงเสมอ เพลงตระนิมิต เพลงร่ำ

๑.๓ วงปี่พาทย์เครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีเป็นคู่

● เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์เครื่องคู่

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรม โขน ละคร การขับร้อง และบรรเลงในงานทั่วไป เช่น งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานโกนจุก งานเลี้ยงพระ งานแต่งงาน

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์เครื่องคู่ บทเพลงที่บรรเลงมีหลากหลายตามโอกาสที่ใช้ มีทั้งเพลงบรรเลงเป็นชุด และเพลงไม่เป็นชุด เช่น เพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงเทพทอง เพลงตระโหมโรง เพลงแขกบรเทศ (เถา)

๑.๔ วงปี่พาทย์ไม้นวม เป็นวงปี่พาทย์ที่ยึดรูปแบบของวงปี่พาทย์ไม้แข็ง แต่เปลี่ยนจากไม้แข็งมาเป็นไม้นวม เพื่อให้มีเสียงที่นุ่มนวลกว่า และเหมาะสำหรับบรรเลงในโรงละครหรือในอาคาร

● เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ไม้นวม

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในงานทั่วไป ที่ต้องการเสียงดนตรีที่มีความทุ้ม นุ่มนวล

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์ไม้นวม บทเพลงที่ใช้บรรเลงจะเป็นบทเพลงที่ใช้บรรเลงทั่วไป และเพลงเถา เช่น เพลงโหมโรงล่องฟ้า เพลงสุดถนอม เพลงบุหลัน (เถา) เพลงชมพนา (เถา)

๑.๕ วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ พัฒนามาจากวงปี่พาทย์เครื่องคู่ที่เพิ่มระนาดเอกเหล็ก และระนาดทุ้มเหล็ก

● เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในงานทั่วไปตามโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญ งานพระราชพิธี ประกอบการแสดง โขน ละคร

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่เป็นวงดนตรีที่นิยมมากในสมัยรัชกาลที่ ๔ ที่สวนกุหลาบวิทยาลัย มีทั้งผู้สนใจฟังและสนใจบรรเลงจำนวนมาก บทเพลงจึงมีความหลากหลาย มีทั้งเพลงบรรเลงเป็นชุด และเพลงไม่เป็นชุด เช่น เพลงกลม เพลงแขกต๋อยหม้อ เพลงหน้าพาทย์

๑.๖ วงปี่พาทย์นางหงส์ เป็นวงปี่พาทย์ที่ใช้บรรเลงในงานศพมาตั้งแต่สมัยโบราณ สาเหตุที่เรียกว่า วงปี่พาทย์นางหงส์ เนื่องจากใช้เพลงเรื่องนางหงส์เป็นหลักในการบรรเลง

● เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์นางหงส์

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในงานอวมงคล

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์นางหงส์ บรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์เป็นหลักและเพลงอื่น ๆ

๑.๗ วงปี่พาทย์มอญ เป็นวงดนตรีที่ได้รับอิทธิพลมาจากมอญ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่ไทยนำเอาเครื่องดนตรีของมอญมาปรับให้เป็นของไทย โดยการผสมกับเครื่องดนตรีไทยของเดิม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

● **เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า**

● **เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่**

● **เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่**

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในงานมงคลและงานศพ มีการกล่าวว่า วงปี่พาทย์มอญเข้าสู่พิธีหลวงครั้งแรกในงานพระเมรุสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี แต่ครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยพระองค์ทรงพระดำริว่าสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ทรงมีเชื้อสายมอญ จึงเป็นการเกิดประเพณีว่า ถ้าเป็นงานพระศพหลวงแล้วต้องมีวงปี่พาทย์มอญร่วมประโคมด้วย ต่อมาหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ริเริ่มนำมาประโคมในงานศพของคนทั่วไป

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์มอญ จะบรรเลงเพลงมอญเป็นหลัก เช่น เพลงมอญร้องไห้ เป็นเพลงที่มีจังหวะและทำนองช้า ฟังแล้วรู้สึกเศร้า โหยหวน เพลงพม่ามีมิตเป็นเพลงที่มีจังหวะและทำนองที่หนักแน่น มีความสนุกสนาน ร่าเริง

๑.๘ วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงปรับปรุงขึ้น มีเสียงทุ้มนุ่มนวล เหมาะสมกับการแสดงละคร

● **เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์**

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงประกอบการแสดงละครดึกดำบรรพ์ ซึ่งเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ เป็นผู้สร้างขึ้น

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์เป็นวงดนตรีประกอบการแสดงละครดึกดำบรรพ์ เพลงที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้เพลงสองชั้นเพื่อประกอบการรำ เช่น รำดึกดำบรรพ์ ซำประสม

๑.๙ วงปี่พาทย์เสภา เป็นวงดนตรีที่ใช้กลองสองหน้ากำกับจังหวะหน้าทับแทนตะโพนและกลองทัด การนำมาบรรเลงประกอบการขับเสภาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) และเพิ่มระนาดทุ้มกับฆ้องวงเล็กในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓)

● **เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์เสภา**

โอกาสที่ใช้บรรเลง แต่เดิมใช้บรรเลงประกอบการขับเสภา แต่ปัจจุบันใช้บรรเลงทั่วไป
บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์เสภา ใช้บรรเลงบทเพลงต่าง ๆ เช่น เพลงร่ำประลองเสภา เพลงพม่าห้าท่อน เพลงจะเข้ทางยาว เพลงบุหลัน และเพลงสืบท

๒. วงเครื่องสาย

วงเครื่องสาย เป็นวงดนตรีไทยที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา เครื่องดนตรีส่วนใหญ่ในวงจะประกอบด้วยเครื่องดีดและเครื่องสีเป็นหลัก วงเครื่องสายแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๒.๑ วงเครื่องสายเครื่องเดี่ยว เป็นวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีผสมอย่างละ ๑ ชิ้น เรียกอีกอย่างว่า วงเครื่องสายวงเล็ก

● **เครื่องดนตรีในวงเครื่องสายเครื่องเดี่ยว**

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในงานมงคล บรรเลงในอาคารหรือสถานที่ที่ไม่กว้างขวาง
บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายเครื่องเดี่ยว บรรเลงบทเพลงที่บรรเลงทั่วไป และเพลงร้องรับ เช่น เพลงสุตสงวน (เถา) เพลงโสมส่องแสง (เถา) ตับตันเพลงฉิ่ง ตับลาวเจริญศรี

๒.๒ วงเครื่องสายเครื่องคู่ เป็นวงดนตรีที่เพิ่มเครื่องดนตรีจากวงเครื่องสายเครื่องเดี่ยวให้เป็นประเภทละ ๒ ชิ้น โดยเครื่องดนตรีที่เพิ่มขึ้นจะเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นหลักของวง

● **เครื่องดนตรีในวงเครื่องสายเครื่องคู่**

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในงานมงคลที่บรรเลงในอาคารหรือสถานที่ที่ไม่กว้างขวาง
บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายเครื่องคู่ เป็นบทเพลงร้องรับหรือเพลงบรรเลงทั่วไป เช่น เพลงสุรินทร์หาญ ๓ ชั้น เพลงราตรีประดับดาว

๒.๓ วงเครื่องสายผสม เป็นวงดนตรีที่นำเอาเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายไทยมาบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีต่าง ๆ ซึ่งจะเรียกชื่อวงแล้วตามด้วยชื่อเครื่องดนตรีที่นำมาบรรเลงร่วมกัน เช่น การบรรเลงร่วมกับขิม เรียกว่า วงเครื่องสายผสมขิม การบรรเลงร่วมกับออร์แกน เรียกว่า วงเครื่องสายผสมออร์แกน

● **เครื่องดนตรีในวงเครื่องสายผสม (ขิม)**

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงเพื่อความบันเทิง
บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายผสม ใช้เช่นเดียวกับวงเครื่องสายหรือวงปี่พาทย์ ปัจจุบันมีการนำเพลงไทยสากลในทำนองเพลงไทยเดิมเข้ามาบรรเลงมากขึ้น เนื่องจากมีทำนองที่คุ้นหู เช่น เพลงเขมรพวง เพลงเขมรพายเรือ

๒.๕ วงเครื่องสายปี่ชวา เป็นวงเครื่องสายไทยที่บรรเลงประสมวงร่วมกับกลองแขก โดยไม่ใช้ โทนและรำมะนา ใช้ชลุ่ยหลีบแทนชลุ่ยเพียงออ วงเครื่องสายปี่ชวาเกิดขึ้นในปลายรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔)

● **เครื่องดนตรีในวงเครื่องสายปี่ชวา**

โอกาสที่ใช้บรรเลง บรรเลงประกอบการแสดง และใช้บรรเลงในงานอวมงคล

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายปี่ชวา นิยมบรรเลงเพลงโหมโรง ได้แก่ เพลงเรื่องชมสมุทร เพลงโกลก เพลงเกาะ เพลงระกำ เพลงสระหม่า เพลงออกภาษา

๓. วงมโหรี

วงมโหรี เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงขับกล่อม เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา โดยพัฒนามาจากวงขับไม้ แต่เดิมใช้ผู้หญิงบรรเลง และบรรเลงในพระบรมมหาราชวังเท่านั้น เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์และ วงเครื่องสายนำมาบรรเลงร่วมกัน แต่เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ที่นำมาบรรเลงจะมีขนาดเล็กกว่าเดิม เพื่อให้เหมาะกับผู้เล่นที่เป็นผู้หญิง และมีเสียงแหลมสอดคล้อง กับเสียงเครื่องดนตรีในวงเครื่องสาย ปัจจุบันนิยมบรรเลงได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง วงมโหรีมีลักษณะการผสมวงที่สามารถแบ่งออกเป็น ๕ ลักษณะ ดังนี้

๓.๑ วงมโหรีเครื่องสี่ เป็นวงดนตรีที่รวมการบรรเลงพินและการขับไม้ ซึ่งมีมาแต่โบราณ เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา

● **เครื่องดนตรีในวงมโหรีเครื่องสี่**

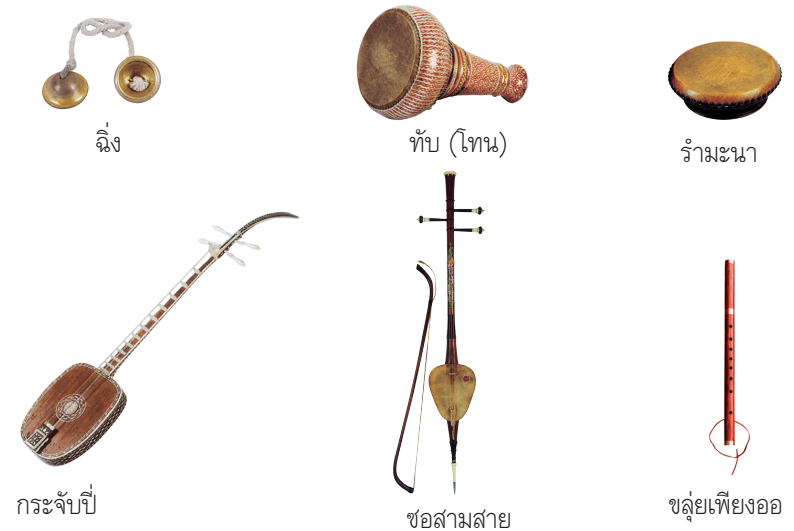

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงขับกล่อม และบรรเลงในงานมงคล

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีเครื่องสี่ บทเพลงบรรเลงทั่วไป เช่น ต้นเพลงฉิ่ง ๒ ชั้น เพลงสามเล่า ๒ ชั้น เพลงดวงพระธาตุ ๒ ชั้น เพลงนกขมิ้น ๒ ชั้น

๓.๒ วงมโหรีเครื่องหก เป็นวงมโหรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรี จำนวน ๖ ชิ้น เป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นในตอนปลายสมัยอยุธยา

● **เครื่องดนตรีในวงมโหรีเครื่องหก**

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงขับกล่อม และบรรเลงในงานมงคล

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีเครื่องหก บทเพลงบรรเลงทั่วไป เช่น เพลงบุหลันลอยเลื่อน ๒ ชั้น เพลงพัตตา ๒ ชั้น เพลงนางนาค ๒ ชั้น เพลงลีลากระทุ้ม ๒ ชั้น

๓.๓ วงมโหรีเครื่องเดียว เป็นวงดนตรีที่มีการเพิ่มเครื่องดนตรีและปรับเปลี่ยนรูปแบบมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในงานมงคล

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีเครื่องเดียว บทเพลงที่บรรเลงจะเป็นบทเพลงทั่วไป เช่น เพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง เพลงไล่พระจันทร์ (เถา) เพลงนกขมิ้น ๓ ชั้น

๓.๔ วงมโหรีเครื่องคู่ เป็นวงมโหรีเครื่องเดียวที่เพิ่มระนาดทุ้มและฆ้องวงเล็กในวงดนตรี เพราะในสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) มีวงปี่พาทย์เครื่องคู่ จึงนำมาปรับในวงมโหรีด้วย เป็นวงมโหรีเครื่องคู่

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในงานมงคล

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีเครื่องคู่ บทเพลงที่ใช้บรรเลงจะคล้ายกับวงมโหรีเครื่องเดียว เป็นบทเพลงบรรเลงและร้องเพลง เช่น เพลงนกขมิ้น ๓ ชั้น เพลงทยอยเขมร ๓ ชั้น เพลงโหมโรงไอยเรศ ตับมโหรีนางาค ตับทะเย

๓.๕ วงมโหรีเครื่องใหญ่ เป็นวงมโหรีเครื่องคู่ที่เพิ่มระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็กเข้าไปในวงดนตรี

โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในงานมงคล

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีเครื่องใหญ่ บทเพลงบรรเลงทั่วไป เช่น เพลงเทพนิมิต เพลงเต่ากินผักบุง เพลงราตรีประดับดาว เพลงครุ่นคำนึง (เถา)

ปลอดภัยไว้ก่อน

ในการใช้เครื่องดนตรีควรใช้อย่างถูกวิธี เช่น ไม่นำขลุ่ยมาเคาะ ตี แทนไม้กลอง ไม่นำไม้ตีระนาดไปตีเพื่อน เพราะจะทำให้เกิดอันตราย และเครื่องดนตรีเสียหาย เครื่องดนตรีที่ใช้ไฟฟ้าต้องมีความระมัดระวัง เช่น กีตาร์ไฟฟ้า ในการเสียบปลั๊กควรระมัดระวังไม่ให้สายไฟฟ้าเปียกน้ำ หรือเสียบปลั๊กเครื่องดนตรีในขณะที่มือหรือตัวเปียกน้ำ เพราะอาจทำให้เกิดไฟฟ้าชอร์ต เป็นอันตรายถึงชีวิตได้

ทักษะชีวิตและอาชีพ

อาชีพออกแบบหรือประดิษฐ์เครื่องดนตรี เป็นอาชีพที่ต้องมีทักษะในการออกแบบ รวมถึงทักษะการเล่นดนตรี เพราะเมื่อประดิษฐ์แล้วจะต้องทดสอบว่าเครื่องดนตรีที่ออกแบบและประดิษฐ์ขึ้นมา มีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร มีคุณภาพใช้ได้หรือไม่

G

ขั้นสังเกต รวบรวมข้อมูล (Gathering)

๑. นักเรียนเลือกวงดนตรีไทยที่ตนเองสนใจ แล้วตอบคำถาม ดังนี้
- วงดนตรีไทยที่นักเรียนเลือกคือวงดนตรีไทยอะไร
 - ประกอบด้วยเครื่องดนตรีอะไรบ้าง
 - ใช้บรรเลงในโอกาสใด
 - บรรเลงบทเพลงใดบ้าง

P

ขั้นคิดวิเคราะห์และสรุปความรู้ (Processing)

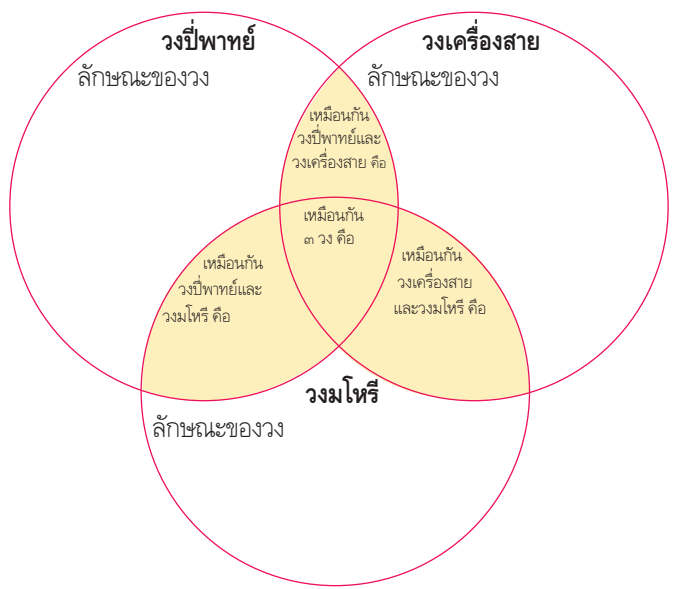
๒. นักเรียนวิเคราะห์ และจำแนกประเภทของวงดนตรีไทยเป็นแผนภาพความคิด

A1

ขั้นปฏิบัติและสรุปความรู้หลังการปฏิบัติ (Applying and Constructing the Knowledge)

๓. นักเรียนวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความเหมือนและความแตกต่าง ของวงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย และวงมโหรี ว่าแต่ละวงมีลักษณะอย่างไร ลงในแผนภาพความคิด

A2

ขั้นสื่อสารและนำเสนอ (Applying the Communication Skill)

๔. นักเรียนนำเสนอแผนภาพความคิดการวิเคราะห์เปรียบเทียบวงดนตรีไทยของตนเองหน้าชั้นเรียน โดยเพื่อน ๆ ร่วมกันประเมินผล แสดงความชื่นชมและเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาผลงาน

S

ขั้นประเมินเพื่อเพิ่มคุณค่าบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Self-Regulating)

๕. นักเรียนประเมินผลงานของตนเอง และร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น
๖. นักเรียนนำทักษะการจัดวงดนตรีไทยมาจัดตั้งวงดนตรีไทยที่ชื่นชอบและฝึกซ้อม แล้วจัดการแสดง ในกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่ผู้อื่น

กิจกรรมพัฒนาการอ่าน

นักเรียนอ่านคำและความหมายของคำต่อไปนี้

คำศัพท์	คำอ่าน	ความหมาย
เกียรติยศ	เกียรติ-ติ-ยด	เกียรติโดยฐานะตำแหน่งหน้าที่หรือชาติชั้นวรรณะ
พระเมรุ	พระ-เมน	ที่เผาศพ เดิมผูกหุ่นทำเป็นภูเขาดั้งที่เผาขึ้นบนนั้นของหลวงทำเป็นเรือนโถง เครื่องยอดหรือมณฑปครอบที่เผา เรียกว่า พระเมรุ
มลายู	มะ-ลา-ยู	ชื่อชนชาติหนึ่ง อยู่ในประเทศมาเลเซียและเกาะต่าง ๆ ตอนใต้ของแหลมมลายู
สมโภช	สม-โพด	งานเลี้ยง งานฉลองในพิธีมงคลเพื่อความยินดี รำเริง

คำศัพท์น่ารู้

คำศัพท์	คำอ่าน	ความหมาย
auspicious	ออสพิซ' เชิส	งานมงคล เป็นมงคล
combine	คัมไบน์'	ประสม รวมกัน
funeral	ฟิว' เนอะเริล	งานศพ
practice	แพรค' ทิส	การปฏิบัติ พิธีการ

โครงการฐานวัฒนธรรม

นักเรียนแบ่งกลุ่ม แต่ละกลุ่มร่วมกันผสมวงดนตรีไทยใหม่ กลุ่มละ ๑ วง พร้อมทั้งเลือก บทเพลงไทย และฝึกขับร้อง จากนั้นนำมาบรรเลงในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อสร้างความบันเทิง และ ความสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับผู้อื่น

ผัง

สรุปสาระสำคัญสู่การสร้างความรู้

วงดนตรีไทย

วงปี่พาทย์ เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทตีและเป่า เป็นหลัก ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ละคร และบรรเลงในงานมงคล และพิธีการต่าง ๆ ส่วนในงานอวมงคลบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์นางหงส์ วงปี่พาทย์เป็นวงดนตรีที่บรรเลงได้หลากหลายแนว ทั้งสนุกสนาน ร่าเริง ฮึกเหิม เศร้า โหยหวน

วงเครื่องสาย เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทดีดและ สีเป็นหลัก ใช้บรรเลงได้ในงานทั่วไป ในบริเวณที่ไม่กว้างหรือโล่งจนเกินไป เป็นวงดนตรีที่มีเสียงนุ่มนวล ไพเราะ อ่อนหวาน ฟังแล้วให้ความรู้สึกสบาย ผ่อนคลาย บรรเลงบทเพลงได้ทั้งช้าและเร็ว นิยมใช้บรรเลงในงานมงคล ต่าง ๆ

วงมโหรี เป็นวงดนตรีที่ใช้เครื่องดนตรีทั้งประเภทดีด สี ตี และเป่า ใช้บรรเลงในงานมงคล บรรเลงด้วยบทเพลงทั่วไปได้ทั้งเพลงจังหวะช้า และจังหวะเร็ว ให้เสียงที่ไพเราะ

หน่วยการเรียนรู้ที่

๒

เครื่องหมายและ สัญลักษณ์ทางดนตรี

ผังสาระการเรียนรู้

เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ทางดนตรี

เครื่องหมายกำหนด อัตราจังหวะ

อัตราจังหวะธรรมดา

อัตราจังหวะผสม

สาระสำคัญ

เครื่องหมายกำหนดอัตราจังหวะ เป็นเครื่องหมายตัวเลขที่ใช้กำหนดจังหวะในห้องเพลงแต่ละบทเพลง การศึกษาทำความเข้าใจเครื่องหมายกำหนดอัตราจังหวะจะทำให้เข้าใจจังหวะ และทำนองของบทเพลง ได้ง่ายขึ้น

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

๑. อ่าน เขียน โน้ตดนตรีไทยและสากล ในอัตราจังหวะต่าง ๆ (ค ๒.๑ ม.๔-๖/๔)

ตัวชี้วัดปลายทาง

๒. ร้องเพลง หรือเล่น ดนตรีเดี่ยวและ รวมวง โดยเน้น เทคนิคการแสดงออก และคุณภาพของการแสดง (ค ๒.๑ ม.๔-๖/๕)

เครื่องหมายกำหนดอัตราจังหวะ

อัตราจังหวะธรรมดา

3
4

อัตราจังหวะผสม

6
8

Si - lent night Ho - ly night All is calm, all is bright.